

Adrian Johan Summerson

Bachelor i Antikkens kultur

En kommentar på Josefus verk *Mot Apion* 161-182

Bacheloroppgave i Antikkens kultur og klassiske fag

Veileder: Aslak Rostad

Medveileder: Robert Emil Berge

Mai 2024

Adrian Johan Summerson

Bachelor i Antikkens kultur

En kommentar på Josefus verk *Mot Apion* 161-182

Bacheloroppgave i Antikkens kultur og klassiske fag
Veileder: Aslak Rostad
Medveileder: Robert Emil Berge
Mai 2024

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Det humanistiske fakultet
Institutt for historiske og klassiske studier

Kunnskap for en bedre verden

Innholdsfortegnelse:

Innledning	s.2
Om Josefus og hans verk	s.2-5
Innledning til kommentar	s.6
Kommentar	s.6-20
Utdrag av Josefus <i>Mot Apion</i> , Bok 1.161-182	s.21-23
Referanseliste	s.24-26

Innledning

I denne oppgaven ser jeg nærmere på verket *Mot Apion* av Josefus, hvor jeg skal kommentere på linjene 161-182. Denne delen av verket består av en del sitater som Josefus drar inn fra gresk litteratur og kommenterer på. Disse utdragene kan fortelle oss mye om grekernes forståelse og kunnskap om jødene, og måten Josefus tolker disse tekstene på kan gi oss mye innsikt i jødisk hellenistisk tankegang på hans tid. Det er et slags apologetisk etnografisk verk hvor det er mye referanser til greske forfattere, alt fra Hermippos av Smyrna til Herodot. Oversettelsen jeg har brukt er en engelsk oversettelse av William Whiston A.M. Jeg har tatt i bruk en del primærlitteratur fra andre antikke forfattere hvor det har vært relevant å sitere. Jeg har også benyttet Bar-Kochva's *The Image of the Jews in Greek Literature: The Hellenistic Period*, og Barclay's kommentarer til verket *Mot Apion* fra *Flavius Josephus Translation and Commentary Volume 10*. Jeg begynner min oppgave med å gi en innføring i Josefus og hans verk, deretter kommer kommentaren min, og til slutt utdraget med linjene 161-182.

Flavius Josefus

Flavius Josefus ble født som Josef Ben Matityahu i år 37 e.Kr. (Van Henten, 2018, s.1). Han tilhørte presteklassen fariseer og den hasmoneiske slekt i Judea, og var derfor del av den utdannede eliten i Jerusalem. Josefus kjempet som kommandant mot romerne i det jødiske opprøret (66-70 e.Kr.), til han overga seg i år 67 ved Jotapata. Da han ble arrestert og tatt som slave av Vespasian skal han ha forutsagt at Vespasian ville bli keiser. Da dette faktisk skjedde, ble han belønnet og frigjort av den nye keiseren. Josefus tok da tidligere eiers familie navn og ble hetende Flavius, og ble så værende i Roma for å skrive historien til sitt folk (Van Henten, 2018, s.2). Han ble understøttet av Epafroditus for å skrive historie og han skrev fire kjente verk på gresk, disse verkene er da *Den Jødiske krig*, *Jødernes gamle historie*, *Josefus liv* og *Mot Apion*.

Josefus skrev for både jøder og ikke jøder. Noen av kirkefedrene trodde at Josefus var blant en av de mest kjente historikerne i Roma, men det finnes dessverre ingen referanser til hans verk fra noen av de kjente romerske historikerne (Curran. J, 2017, s.71). Dette tyder på at han ikke ble lest like mye som de antok. Dio Cassios nevner Josefus som den som profeterte om at Vespasian skulle bli keiser, men han nevner intet om hans verker (Curran. J, 2017, s.72). Det er hovedsakelig i den kristne tradisjon at Josefus blir bevart. Grunnen til dette er at han er en kilde til jødisk historie som er veldig relevant for kristendommen og det som utspiller seg i

evangeliene. Han refererer til nytestamentlige figurer som Jesus, Jakob og Johannes døperen, og nevner blant annet fariseerne og saddukeerne som to av de jødiske gruppene på denne tiden. Josefus har da fungert nesten som et femte evangelium, som en kilde utenom det nye testamentet som beskriver omstendighetene som historiene i det nye testamentet tar sted i (Van Henten, 2018, s.3).

Den Jødiske krig (Bellum Judaicum)

Den jødiske krig som består av syv bøker ble skrevet i perioden mellom 75-79 e.Kr. I dette verket skildrer han jødernes og romernes krig, som kulminerer i knusingen av Jerusalem (ca. år 70. e.Kr.) og erobringen av Masada (ca. år 73/74 e.Kr.). Han forklarer og redegjør også for hva som ledet opp til disse hendelsene. For eksempel i bok 1 så starter det med Antiokos Epifanes erobring av Jerusalem og frem til Herodes død. Josefus er en primærkilde til denne krigen og hendelsene som skjedde i og rundt Jerusalem på denne tiden.

Jødernes Gamle Historie (Antiquitates Judaicae)

Jødernes Gamle Historie består av 20 bøker, skrevet årene 93-94 e.Kr. Etter Josefus skrev historien om den jødiske krig så bestemte han seg for å skrive et verk som skulle fortelle jødernes historie fra skapelsen av. Han sier at hans hensikt er å forklare hvem jødene er, deres opphav, lovtekster og deres historie (A.J. 1, 5). Josefus er nok mest kjent for sitt utsagn «*He was the Christ* (A.J. 18, 63)». Denne delen av Josefus verk kalles *Testimonium Flavianum*, som er det skriftstedet hvor han nevner Jesus.

«*Now, there was about this time Jesus, a wise man, if it be lawful to call him a man, for he was a doer of wonderful works – a teacher of such men as receive the truth with pleasure. He drew over to him both many of the Jews, and many of the Gentiles. He was [the] Christ; and when Pilate, at the suggestion of the principal men amongst us, had condemned him to the cross, those that loved him at the first did not forsake him, for he appeared to them alive again the third day, as the divine prophets had foretold these and ten thousand other wonderful things concerning him; and the tribe of Christians, so named from him, are not extinct at this day* (A.J. 18, 63-64)».

Autentisitet til dette utdraget er omstridt og diskuteres til den dag i dag, hvorav noen mener det hele er autentisk, andre mener deler er autentiske, og noen mener hele utsagnet er fabrikkert (Curran. J, 2017, s.73).

Josefus' liv (Vita)

Josefus' liv er hans selvbiografi og er derfor det verket hvor vi får mest av hans personlige opplysninger fra. Verket kom som et tillegg til *Antiquitates Judaicae* og dateres da til samme tid som det rundt år 93-95 e.Kr. (Mason, 2001, s.XVI).

Mot Apion (Contra Apionem)

Verket *Mot Apion* består av to bøker, hvor Josefus forsvarer jødedommen og jødenes historie. Selv om tittelen har navnet Apion i seg, så spiller Apion en ganske liten rolle i verket. Han dukker først opp i bok 2 som en fortsettelse på Josefus motsvar til skrøner som har blitt fortalt om jødene. Disse skrønene begynte Josefus å svare på allerede i bok 1, etter at han hadde etablert jødene som et gammelt folk. Verket fungerer da mer som et motsvar til gresk kritikk av Josefus tidligere verk *Antiquitates Judaicae (Jødenes Gamle Historie)*, hvor han forsøker å vise at jødene var et gammelt folk, noe som betydde mye i antikken (Gruen, 2016, s.3).

Josefus starter da sitt verk med å legge fram at han skal svare på all den kritikken som har kommet mot hans tidligere verk, og gi svar til de som; «*will not believe what I have written concerning the antiquity of our nation* (Josephus, C.Ap. 1, 2)», og han skal gi vitner for hans utsagn fra de; «*most skillful in the knowledge of all antiquity, by the Greeks themselves* (C. Ap. 1, 4)». Videre kritiserer han grekerne for at de har så høye tanker om seg selv og tror at de er målestokken for hva som kan regnes som gammelt. Josefus mener at den greske kulturen er ganske ny, og han hevder at det er som at grekerne kom i går sammenlignet med Egypt, Fønikia og Kaldea (C.Ap. 1, 6-8). Han mener at de sistnevnte folkeslagene er eldre og fordi de er eldre har de mer autentiske kilder til hva som kan regnes som historisk gammelt. I tillegg til dette mener han at grekerne også kom sent med sine bøker, som han mener inneholder mange motsigelser. Jødene derimot mener han ikke har utallige bøker og motstridende fortellinger. Han sier at de bare har tjueen bøker; fem fra Moses som dekker en periode på nesten 3000 år, tretten fra profetene fra Moses død og fram til Artaxerxes tid, og de siste fire består av hymner til Gud og visdomsbøker (C.Ap. 1, 38-40). I følge Josefus har ingen våget å tukle med disse verkene, det har ikke blitt lagt til noe, tatt bort noe, eller endret noe. Han fortsetter så sin kritikk mot grekerne som målestokk. Han sier at verken Herodot eller Thukydid nevner Roma, selv om Roma allerede på den tiden hadde begynt å vokse seg ganske så stor, og man kunne da tenke seg at de skulle bli nevnt (C.Ap. 1, 66). Josefus spør da om man på den andre siden kan si at grekerne ikke var noe gammelt folk, siden at de ikke

nevnes i de eldste jødiske kildene. Nei sier han, da ville grekere ledd av oss og brukt sine naboland som kilder heller enn oss jødene. Det er akkurat det Josefus mener han nå gjør, siden grekerne mener det ikke finnes noen gode kilder til det jødiske folket fra gammelt av, starter han med folkeslagene som jødene har til naboer som sine vitner.

Første del av bok 1 består av kritikk mot gresk historieskrivning, og fremleggelse av bevismateriale for jødene som et gammelt folk. Han siterer fra Manenthon av Egypt, Dios og Efeseren Menander kommer som vitner fra Fønikia, og Berosos blir vitnet fra Kaldea. Disse vitnene blir da etterfulgt av en rekke vitner fra den gresktalende verden. Denne delen består av fire direkte vitner som nevner jødene ved navn (Hermippos av Smyrna, Klearkos, Hekataios av Abdera og Agatharkhides), og tre indirekte vitner som Josefus tolker til at gjelder jødene (Theofrastos, Herodot og Kherilos). Vitnene som nevner jødene ved navn, er veldig interessante med tanke på hvilken kunnskap disse grekerne hadde om det jødiske folket på den tiden. Vitnene som Josefus mener er om jødene, men som ikke nevner det jødiske folket med navn, fører til mange interessante tolkninger fra Josefus sin side. Andre del av bok 1 består av motsvar på skrøner om det jødiske folket, her svarer han Manenthon, Khairemon og Lysimakhos på sine konstruerte historier og skrøner om det jødiske folket.

I bok 2 så fortsetter Josefus på det han startet med i den siste delen av bok 1. Her svarer han til Apion og Appolonios Molon, hvor da Apion får størst del. Et eksempel på en slik skrønehistorie er at Apion skulle ha sagt at jødenes *Sabbath* kom fra det egyptiske ordet *sabbao* som betydde, sår i skrittet. Han mente at etter at jødene gikk ut av Egypt vandret de i seks dager til de endelig fikk hvile den syvende dagen. Da hadde de allerede fått sår i skrittet etter all vandringen (C.Ap. 2, 25-26). Med tanke på hvor ulike bok 1 og bok 2 er, kunne man egentlig kalt bok 1 for *Mot grekerne*, fordi de greske vitnene tar størst plass, og man kunne kalt Bok 2 for *Mot Apion*, siden han får størst plass i det verket.

Innledning til kommentar

Jeg skal kommentere på linjene 161-182 fra Josefus første bok *Mot Apion*. Disse linjene er fra den delen av Josefus verk som tar for seg de greske vitnene til jødene som et gammelt folk. På grunn av rammene til denne oppgaven stopper jeg med linje 182 selv om den delen som behandler de greske vitnene går fram til linje 218. I linjene jeg har tatt for meg siterer Josefus fra to forfattere som nevner det jødiske folket ved navn (Hermippos av Smyrna og Klearkhos), og tre forfattere som Josefus tolker til at snakker om jødene (Theofrastos, Herodot og Kherilos). Mitt fokus har vært å kommentere på tekstene Josefus siterer og hva de sier i sin kontekst, og kommentere på hvordan Josefus tolker de. Jeg kommenterer også på generelle ting som stedsnavn og navn på personer for å sette det i kontekst. Jeg drar inn andre primærkilder hvor de er relevant og siterer.

Kommentar:

[161] **Barbarians.** En som levde utenfor Romerriket eller den hellenistiske verden ble ofte omtalt som en barbarer. I denne sammenhengen er det folkeslagene i Egypt, Fønikia og Kaldea som refereres til.

[] **None but Greeks to be worthy of credit.** I linje 71-160 siterte Josefus kilder fra Egypt, Fønikia og Kaldea. Josefus sikter her til en tanke om at grekerne oppfatter seg selv som overlegne når det gjaldt historieskrivning og fortsetter sitt verk med å sitere fra greske kilder.

[] **acquainted with our nation.** Som Josefus sier i sin introduksjon, skal han vise til greske forfattere som hadde kjennskap til det jødiske folket. Blant disse grekerne som skulle ha kjent til det jødiske folket, finner man direkte nevnelser av det jødiske folket, og tekster hvor Josefus tolker at det gjelder de.

[162-165] **Pythagoras, therefore, of Samos ... into his own philosophy.** Josefus legger her fram sitt første bevis fra greske kilder på at jødene er et gammelt folk. Det er et utdrag om Pytagoras fra Hermippos av Smyrna. Her blir det hevdet at Pytagoras skulle ha vært inspirert fra blant annet jødedommen og tatt av dens læresetninger og tilføyet den inn i sin egen filosofi. Tanken om at de greske filosofene var inspirert av jødedommen og da spesifikt Moses, var allerede populær på Josefus' tid (Bar-Kokchva, 2010, s.165). Aristobulus var en hellenistisk jøde som var aktiv på 200-taller f.Kr. Han hadde allerede før Josefus skrevet om dette og er derfor en mulig kilde til Josefus siste utsagn i denne paragrafen. Aristobulus siteres hos

Eusebius; «*Pythagoras transferred many of our precepts and inserted them in his own system of doctrines* (Eus, P.E 13,12,4)».

[162] **Pythagoras.** Gresk filosof, astronom og matematiker fra øya Samos som levde på 500-tallet før Kristus. Hans filosofi var bygd på mystikk og tall. Han skulle ha undervist om sjelenes udødelighet og startet sin pytagoreiske skole i Kroton sør i Italia.

[] **Samos.** Gresk øy i Egeerhavet. Pythagoras presenteres som tydelig gresk av Josefus, men hans opphav var faktisk allerede et kontroversielt tema i antikken (Barclay, 2007, s.95).

[] **Superior to all philosophers in wisdom and piety towards God.** Et tema som gikk igjen hos Pythagoras var hans fokus på gudene og praktiseringen av riktige ritualer i tilbedelsen av dem (Barclay, 2007, s.95). Josefus hevder at Pythagoras var bedre enn alle andre filosofer i sin visdom og hengivenhet til Gud. Pythagoras regnes for å kanskje være den første til å bære tittelen filosof (Barclay, 2007, s.95).

[] **not only know our doctrines ... follower of them.** Pythagoras kjente ikke bare til jødedommen, men han fulgte dens lære, mener Josefus.

[163] **Not, indeed, extant any writing that is owned for his ... many there are who have written his history, of whom Hermippus is most celebrated.** I dag er det vel enighet om at Pythagoras ikke skrev noe selv, og det er derfor ikke overlevert noen verker av ham. Våre nærmeste kilder til Pythagoras blir da verker skrevet av andre om ham. Men dette var faktisk et diskutabelt tema på Josefus tid; Diogenes Laertios og Jamblikos nevner blant annet verker som Pythagoras skulle ha skrevet (Barclay, 2007, s.96). Ved å hevde at det ikke er overlevert noen verker av Pythagoras, hever Josefus viktigheten til Hermippos. Hermippos blir da ikke bare en sekundærkilde, han blir kanskje da noe av det nærmeste man kan komme til Pythagoras (Barclay, 2007, s.96).

[] **Hermippus... a person very inquisitive in all sorts of history.** Hermippos (300-tallet før Kristus), ble født på Smyrna, men tilbrakte store deler av livet sitt ved biblioteket i Alexandria i Egypt hvor han ble omtalt som *peripatetikos*, en tittel som generelt tilhørte Aristoteles tilhengere, men av en eller annen grunn ble også tildelt de lærde i Alexandria. Han fikk også kallenavnet Kallimakheios og var nok trolig Kallimakhos elev og den som tok over hans stilling på biblioteket i Alexandria (Bar-Kokchva, 2010, s.168). Hermippos skrev mange verker, men bare fragmenter har overlevd til vår tid gjennom forfattere som Plutark, Athenaos

og Diogenes Laertios (Bar-Kokchva, 2010, s.167-168). Han skrev en rekke biografier, hvor «*Om Pytagoras*» er en av dem. Hermippos var kjent for å ha avvikende fortellinger om personene han skildret og fremstilte de personer han hadde noe å plukke med i dårlig lys (Hägg. T, 2012, s.88). Hos Hermippos blir Pytagoras drept fordi han ikke vil løpe på flukt over en bønne åker, han skulle riktignok hatt en regel om å avstå fra å spise bønner, noe som Hermippos henspiller på ved å la disse bønnene være årsaken til hans død (Bar-Kokchva, 2010, s.180). Andre steder i Hermippos blir Pytagoras framstilt som en sjarlatan og en luring som bruker skrøner for å trekke etterfølgere til seg (Bar-Kokchva, 2010, s.175). Som i eksempelet Josefus siterer viser Pytagoras til sine overnaturlige krefter ved at han skulle ha ført samtale med sin avdøde venn Kallifon over en lengre periode, og fått visdom derifra. Men Hermippos mener at det var riktig nok fra jødene og thrakerne Pytagoras tok sin lærdom. Jødene og thrakerne er dog folkeslag som grekerne betraktet som usiviliserte, da de var på utkanten av den gresktalende verden (Bar-Kokchva, 2010, s.185). Hermippos kommentar fungerer derfor ikke som et komplement til det jødiske folk, men heller nevnt som et eksempel på en folkegruppe som Pytagoras stjal sin såkalte visdom fra (Bar-Kokchva, 2010, s.178). De originale leserne av Hermippos av Smyrnas biografi om Pytagoras ville forstått dens satiriske funksjon hvor han forsøkte å gjøre narr av Pythagoras (Bar-Kokchva, 2010, s.183). Man kan derfor lure på om Josefus visste dette og likevel valgte å ta med Hermippos som bevismateriale, eller om Josefus ikke hadde veldig godt kjennskap til Hermippos og siterte han uten kontekst.

[164] **First book concerning Pythagoras.** Hermippos verk *Om Pytagoras*.

[] **Calliphon.** Venn av Pytagoras. Muligens den samme Kallifon som blir nevnt av Herodot i (Hdt. 3,125).

[] **Crotoniate.** Krotonia er en havneby sør i Italia. Det er her Pytagoras flyttet etter at han dro fra Samos, og hvor han startet opp sin skole.

[] **this man's soul conversed with him both night and day.** Dette er med på å bygge opp under Pythagoras tanke om sjelenes udødelighet, og i den forstand brukes denne historien ifølge Hermippos av Pytagoras for å overtale Krotonerne.

[] **not to pass over a place where an ass had fallen down.** I den jødiske tradisjon finnes det ikke et slikt bud å skulle sammenlignes med. Budet til Pytagoras framstilles da heller som et absurd og meningsløst bud (Bar-Kokchva, 2010, s.193). Det har vært forsøk på å rasjonalisere

dette budet ved å hevde at budet gjelder å avstå fra å gå en plass hvor et esel kollapset og døde på stedet (Bar-Kokchva, 2010, s.186), men det budet sier er at man ikke skal gå forbi en plass hvor et esel bøyer knærne sine og setter seg ned for å hvile (Bar-Kokchva, 2010, s.187). Det finnes jødiske historier om esler, og bud som innebærer esler, men ikke noe bud som har noe med dette å gjøre, og ikke noe bud som Hermippos kunne ha vært kjent med.

[] **not to drink of such waters as caused thirst again.** Dette budets betydning er å ikke drikke fra vann som gjør en tørst, noe som egentlig ikke trengs noe bud for. Det er mest sannsynlig ikke et bud som sier at man skal avstå fra å drikke saltvann siden det er veldig åpenbart at man ikke skal drikke. Det kan ha vært et bud om å avstå fra vann med søtning, øl eller kanskje vin som ble blandet med vann; uansett ville en slik regel oppfattes som overtroisk og nytteløs (Bar-Kokchva, 2010, s.189). Det er derfor et eksempel på et poengløst bud, slike bud ble ofte assosiert med Pytagoras. Andre poengløse og overtroiske bud som ble assosiert med Pytagoras var blant annet bud som; å ikke snakke i et mørkt rom, vaske venstre foten først, alltid ha salt på bordet, og ikke se bak deg når du går ut fra huset ditt (Bar-Kokchva, 2010, s.186).

[] **abstain from all sorts of reproaches.** *Blasphemia* betyr rett å slett fornærmende språkbruk mot guder og menn (Bar-Kokchva, 2010, s.187). Diogenes Laertios nevner at når Pytagoras skulle ha reist gjennom Hades, så han: «*the soul of Hesiod bound fast to a brazen pillar and gibbering, and the soul of Homer hung on a tree with serpents writhing about it, this being their punishment for what they had said about the gods* (Diog. Laert. 8, 21)». Grekerne bannet og hånet gudene sine ofte i hverdagen, de tenkte ikke at gudene hørte eller så hva som foregikk i verden (Bar-Kokchva, 2010, s.188). Den eneste gangen en greker var pålagt å praktisere *euphemia* (det motsatte av blasfemi), altså vel tale om gudene, var når de ofret til de på hellige dedikerte steder (Bar-Kokchva, 2010, s.188). Det å avstå fra alle former for blasfemi, er det eneste budet som kan ligne noe fra jødedom. «*Du skal ikke misbruke Herren din Guds navn, for Herren vil ikke holde den uskyldig som misbraker hans navn* (2 Mos 20,7, Norsk Bibel 88/07)». Dette var nok også det som skilte jødene mest fra de greske innbyggerne i Alexandria, hvor Hermippos holdt til. Jødene avsto fra å misbruke sin Guds navn, og misbrukte heller da ingen andre guders navn, noe som skilte de veldig ut fra sine naboer. Når den hellenistiske jøden Filon fra Alexandria skal forklare implikasjonene til det andre bud, så sier han at Guds navn her ikke refererer til den sanne skaperen av himmelen og jorden, men avgudene i de forskjellige byene. «*We must refrain from speaking insultingly of these, lest any*

of Moses' disciples get into the habit of treating lightly the name "god" in general, for it is a title worthy of the highest respect and love (Philo, D.V.M. 2, 205)."

[165] **in imitation of the doctrines of the Jews and Thracians.** Pytagoras skulle ifølge Hermippos hermet etter jødene og thrakerne når det gjaldt disse budene og læresetningene. Som nevnt ovenfor har dette en satirisk funksjon hos Hermippos og er ikke et kompliment til de respektive folkegruppene (Bar-Kokchva, 2010, s.184).

[] **Thracians.** Thrakia var et område på Balkanhalvøya ved Svartehavet. Dette området krysset over grensene mellom Hellas, Bulgaria og Tyrkia. Herodot nevner faktisk at Pythagoras slave Zamoxis overførte hans lære til thrakerne (Htd. 4, 94-95). Det kan være at Hermippos snur om på denne tradisjonen med å si at Pythagoras tok sin lære fra thrakerne i stedet (Bar-Kokchva, 2010, s.194).

[] **For it is very truly affirmed of this Pythagoras, that he took a great many of the laws of the Jews into his own philosophy.** Denne setningen er nok skrevet av Josefus selv og kommer ikke fra Hermippos, som nevnt ovenfor så kan den være inspirert av Aristobulus som argumenterte for at flere av de greske filosofene, som Sokrates, Platon og Pytagoras var inspirert av Moses og Toraen (Bar-Kokchva, 2010, s.199). Han mente til og med at Homer og Hesiod hadde blitt inspirert av Moses (Bar-Kokchva, 2010, s.199). Josefus holdt også til denne tanken, og kirkefedrene som Klemens og Origoenes førte denne forestillingen med videre inn i kristendommen (Bar-Kokchva, 2010, s.196-202).

[166] **Nor was our nation unknown among the Grecian cities.** Hellas besto av individuelle greske bystater, og Josefus mente at de hadde kjennskap til jødene. Her skjer en overgang fra et spesifikt og tilsynelatende sterkt eksempel med Pytagoras, til tre sitater fra forfattere (Theofrastos, Herodot og Kherilos) som ikke nevner jødene spesifikt. Her må han da argumentere for at det er det jødiske folket det refereres til. Josefus nevner de greske bystatene, men byen som brukes i eksemplet til Theofrastos er Tyre, som er i Fønikia.

[167] **Theofrastos.** Theofrastos var en filosof fra 300-tallet f.Kr. Han var elev av Aristoteles i byen Athen og tok over hans peripatetiske skole i Lykeion. Theofrastos skrev flere verk om alt fra planter til personlighetstyper. Han skrev også et verk «*Om Lover* som Josefus siterer fra, hvor han tolker at jødene nevnes indirekte. I et annet fragment bevart fra hans verk *Peri Eusebeieas* nevner han faktisk jødene ved navn, der beskrives de som et slags filosofisk folkeslag blant syrerne (Bar-Kokchva, 2010, s.16). Der skriver han at de ofrer om natten så

solen ikke skal se dem, og at de tilbringer tiden med å studere stjernehimmelen, snakke om det guddommelige og kalle på Gud i bønn. Han sier også at de var de første til å ofre til gudene av både dyr og mennesker (Bar-Kokchva, 2010, s.23). Theofrastos kunnskap om jødene virker derfor ganske begrenset. Man kan da spørre om Josefus kjente til Theofrastos utsagn i *Peri Eusebeias*, men valgte å ikke sitere det av ukjent årsak, eller om han bare var uvitende om denne direkte nevnelen hos Theofrastos.

[] **writings concerning laws.** Theofrastos verk "*Om Lover*. Theofrastos nevner ingenting om jødernes lover eller om Moses i dette verket, han nevner heller ikke noe om det i hans verk «*Om Lovgivere*» (Bar-Kokchva, 2010, s.17). Om han kjente godt til det jødiske folket, så kunne man kanskje tenke seg at slike ting hadde blitt nevnt der.

[] **Tyrians.** Tyre var en by i Fønikia, i dagens Libanon. Josefus har allerede vist til deres kunnskap om jødene tidligere i sitt verk (C.Ap. 3, 106-107).

[] **Corban ... A thing devoted to God.** Korban betydde et offer eller en gave til Gud/Templet. Begrepet nevnes i tredje mosebok (3 Mos, 1:10) som en offergave til Gud, og blir også tatt opp i Markusevangeliet (Mark, 7:11). Theofrastos nevner Korban som en ed, dette kunne man gjøre ved å gi en ed over gjenstander for å dedikere dem til Gud og gjøre dem utilgjengelige for andre (Barclay, 2007, s.99). Josefus regner dette som bevis på at det måtte da være jødene som Theofrastos refererte til. Korban er både et hebraisk og arameisk uttrykk og kunne da blitt brukt av andre folkeslag, men det finnes ikke eksempel på bruken av dette utenfor jødiske miljøer (Barclay, 2007, s.99).

[168] **Herodotus.** Herodot (484-425 f.Kr) var en historieskriver fra Halikarnassos i Lilleasia. Hans liv bød på mange reiser hvor han skulle ha vært innom Egypt, Mesopotamia og Skytia ved Svartehavet. Hans verk *Historia* har vært et fundament for historieskrivning og regnes av mange som historiens far.

[] **Halicarnassus.** Halikarnassos var en gresk by i Karia i Lilleasia. Historikerne Herodot og Dionysios var derfra.

[] **Second book concerning the Colchians.** Josefus siterer fra bok 2 i Herodots *Historia*, hvor Herodot utaler seg om egyptisk historie. Folkeslaget i Kolkhis blir nevnt i en større kontekst om styretiden til Sesostris (Ramses den andre). At Josefus sier at denne boken handler om folkeslaget i Kolkhis kan være misvisende, siden den større konteksten er Egypt og de nevnes

bare i relasjon til Egypt. Det Herodot forsøker å bevise i sin etnografi er å si at «*the Colchians are really Egyptians* (Hdt. 2, 104)».

[] **mentions it after his own way.** Josefus innrømmer på en måte at Herodot nevner i beste fall jødene indirekte. Sitatet av Herodot er tatt fra (Hdt. 2,104), hvor Josefus hopper inn midt i setningen.

[169] **the only people who were circumcised.** Herodot nevner Kolkhis, Egypt og Etiopia som de første folkeslagene som opprinnelig praktiserte omskjærelse. De fønikiske og syriske folkeslagene skulle ha fått det fra sin påvirkning fra enten Egypt eller Kolkhis (som igjen hadde fått det fra Egypt).

[] **Colchians.** Kolkhis var et land øst i Lilleasia ved kysten til Svartehavet i dagens Georgia. Kolkhis var det landet argonautene med Jason seilte til for å hente det gyldne skinn, og det var også hjemlandet til tragedie kvinnen Medea som ble med Jason på veg tilbake. Herodot mente at folkeslaget som oppsto her var kommet fra Sesostri (Ramses den andre) hær, og derfor av egyptisk opphav (Hdt. 2, 104).

[] **Egyptians.** Egypt får stor plass i Herodot, da bok 2 handler om nettopp Egypt. Herodot skulle ha vært på reiser der og lært mye. Han nevner mange ulikheter og likheter mellom egypterne og grekerne, og sier selv at egypterne er det folkeslaget som «*foster the preservation of historical memory more than all other peoples and are the most learned about tradition of all of those I have questioned* (Hdt. 2, 77).»

[] **Ethiopians.** Etiopia er et område som nevnes ofte i gresk litteratur. Allerede hos Homer er området nevnt. Zeus med de andre gudene skulle ha oppholdt seg på en fest i Etiopia og var derfor utilgjengelig i begynnelsen av Iliaden (Hom. Il. 1, 420-42). Herodot nevner Meroe som Etiopias største metropol, og at i denne byen tilba de kun Zeus og Dionysios, egypternes Amon og Osiris (Hdt. 2, 29). Meroe befinner seg i dagens Sudan og det viser til hvordan grekerne brukte betegnelsen Etiopia som en samlebetegnelse for blant annet landområdet sør for Egypt, og ved Afrikas kyster (van Wyk Smith, 2009, s.65). Herodot nevner også en annen gruppe med østlige etiopiere fra India som skiller seg fra de i Libya, i deres språk og at de har stritt hår (Hdt. 7, 70), som tyder på at dette begrepet hadde stor bredde bruk hos Herodot. Noen av stammene som tilhører dette landområdet er også semittisk, som kan være relevant i denne sammenhengen om omskjærelse.

[] **Phoenicians.** Fønikia var et område langt Middelhavets østkyst fra nord i dagens Palestina, gjennom Libanon til de sørlige delene av Syria. Herodot seilte selv til Tyre i Fønikia for å lete etter et hellig alter dedikert til Herakles (Hdt. 2, 44).

[] **Syrians ... in Palestine.** Herodot skulle selv ha vært i det han kaller «*Palestinian Syria* (Htd. 2.106)», hvor han lette etter søyler fra kong Seostris av Egypt (Ramses den andre).

[] **learned it from the Egyptians.** Den jødiske forestillingen om omskjærelsen nevnes i første Mosebok (1 Mos, 17:10) som forteller at omskjærelsen var gitt til jødene som et bud fra Gud til Abraham, det var ikke noe de hadde arvet fra Egypt. Josefus lar likevel Herodot stå og kommenterer ikke på det.

[170] **Thermodon ... Parthenius ... Macrones.** Thermodon og Parthenius er to elver i Øst-Tyrkia, og Macrones er en fjellkjede i det samme området ved Svartehavet (Barclay, 2007, s.100).

[] **Egyptians and Ethiopians ... which one learned it from the other.** Begge folkeslagene ble regnet som veldig gamle av grekerne og det var derfor vanskelig å si hvem som kom først.

[171] **the Syrians that are in Palestine are circumcised.** Josefus lener seg på denne referansen som at den gjelder jødene. Både Theofrastos og Klearkos refererer til jødene som folkeslag i Syria, eller som et syrisk folkeslag. Josefus mener da at det er også jødene Herodot sikter til som det syriske folkeslaget i Palestina som praktiserer omskjærelse.

[172-175] **Cherilus ... writer, and a poet.** Kherilos fra øya Samos var en gresk poet og venn av Herodot som levde rundt 500 f.Kr. Han er mest kjent for å ha skrevet eposet *Persica*, som i motsetning til tidligere epos ikke fulgte mytiske fortellinger som vi finner hos Homer og Hesiod. Kherilos skrev på versemål om den persiske invasjonen av Hellas slik den var blitt overgitt av Herodot (Barclay, 2007, s.101). Kherilos verk er bare blitt overlevert i fragmenter.

[] **makes mention of us.** I følge Josefus nevner Kherilos jødene i dette tekstutdraget. Kherilos forteller samme historie som også nevnes av Herodot. Herodot blir derfor en viktig ressurs for å forstå dette tekstutdraget. Sett i lys av Herodot, Homer og Strabo virker det som at det faktisk er et etiopisk folkeslag Kherilos refererer til i dette utdraget som Josefus siterer.

[] **Xerxes ... expedition against Greece.** Xerxes den første var en persisk konge født ca. 519 f.Kr. Xerxes er kanskje mest kjent som den frelsende kongen i Esters bok hvor han kalles

Ahasverus (Est, 1.1) og som den persiske tyrannen som forsøkte invaderte Hellas i 480 f.kr i slagene ved Thermopylai og Salamis. Folkeslagene som Xerxes regjerte over under det persiske riket ble da også innlemmet som del av hans hær.

[] his enumeration of all those nations ... inserts us among the rest. Herodot gir oss også en slik liste over de forskjellige folkeslagene som tar del i Xerxes hær. Hos Herodot så er det en gruppe med østlige etiopiere som blir nevnt, disse etiopierne skilte seg ut «*in their language and in their hair* (Hdt. 7, 70)». Solymernes fjell er også relevant i denne sammenhengen og kobles til etiopierne gjennom Homer (Hom. Od. 5,280-283). Se kommentarene under for mer informasjon om dette.

[173] **Spake the Phoenician tongue.** Sett at disse skulle ha vært de østlige etiopierne som beskrevet av Herodot så kan de ha snakket det fønikiske språket. Herodot sier jo som nevnt over at de østlige etiopierne skilte seg ut fra de andre etiopierne i språket sitt, og Herodot nevner at «*The Phoenicians, according to their own account, used to live along the shores of the Erythraen Sea (det indiske hav) in ancient times, but from there they crossed over to Syria* (Hdt. 7, 89)”. Dersom fønikerne opprinnelig levde langs kystene til det indiske hav, kan det godt gi mening at de folkene som Herodot kaller østlige etiopiere eller indiske etiopiere snakket samme språk som fønikerne siden de kom fra samme området.

[] Solymeian mountains near a broad lake. Solymernes fjell nevnes hos Homer i Odysseen som et fjell like i område til etiopierne. “*Fra aitiopernes land var den sterke Poseidon på hjemferd, og fra solymernes fjell fikk han øye på helten og så ham på havet* (Hom. Od. 5,280-283)”. “Broad lake” sett i lys av Herodot og Homer kan da ha vært Rødehavet eller Persiabukten (Barclay, 2007, s.101). Ifølge Homer skal det også ha eksistert et folkeslag med dette navnet som nevnes i Iliaden; «*Derefter stred han i kamp mot solymernes navngjetne helter* (Hom. Il. 6, 184)». Dette folkeslaget blir plassert av Herodot som et folkeslag som bodde i Lykia i Lilleasia i dagens Tyrkia; «*For the land the Lycians now inhabit ... was once called Solymoi* (Hdt. 1, 173)». Strabo nevner også Solymi som den høyeste toppen på Tarsusfjellene som befinner også seg i dagens Tyrkia i det samme område som solymerne hos Homer (Strab. Geogr. 1.2.10). Strabo mener da at det folkeslaget som det kjempes mot i Iliaden med dette navnet passer fint med dette området (Strab. Geogr. 13.4.16). I følge Strabo er det sånn at når Homer i Odysseen sier at Poseidon så Odyssevs fra solymernes fjell «*he does not mean the Solymi in Pisidia* (Strab. Geogr. 1.2.28)”. Strabo sier derimot at Homer

diktet fritt og fant opp dette fjellet som et punkt hvor Poseidon skulle se Odyssevs fra i sør, i det han seilte forbi (Strab. Geogr. 1.2.28).

[] heads were sooty ... had round rasures on them ... heads and faces ... like nasty horseheads... hardened in the smoke. “*the eastern Ethiopians have straight hair... on their heads they wore the foreheads of horses which had been skinned, with the ears and mane left intact... they wore the mane as a crest, with horse’s ears pointing up straight* (Hdt. 7, 70)”. Slik beskriver Herodot de østlige etiopiernes utseendet, Kherilos og Herodot sett side om side viser at det er de østlige etiopierne Kherilos forteller om. Denne hårklippen strider imot den jødiske reglen fra Moseloven som sier at “*Dere skal ikke rundskjære håret, heller ikke skal du klippe ditt skjegg kort* (3 Mos, 19,27, Norsk Bibel 88/07)». Josefus argument for at denne folkegruppen skulle vært jøder synes da å ikke holde vann.

[174] **Solymean mountains are in our country.** På Josefus tid var det flere som refererte til Jerusalem som Solymia/Solymis, blant annet hos poeten Martial som sier; «*sed quae de Solymis venit perustis* (Mar. Ep. 7.55.7)», som betyr «men en som kommer fra utbrente Jerusalem (Jerusalem ble brent ned av Titus i år 70)». I Martial 11.94 er det et dikt som referer en omskåret poet født i Solymis. Historikeren Tacitus i det han skal fortelle om kapringen av Jerusalem, legger ut på å forklare opphavet til denne byen og dette folket. En av teoriene han foreslår er at jødene var solymerne som det kjempes mot hos Homer i Iliaden (Tac. Hist. 5.2), og at de kalte byen Hierosolyma etter sitt eget folkeslags navn. Josefus selv både i *Den Jødiske Krig* og i *Jødernes Gamle Historie* forteller at byen Jerusalem originalt ble kalt Solyma. I *Den Jødiske Krig* forteller han at Melkisedek i det han grunnla byen «*gave the city, previously called Solyma, the name of Jerusalem* (B.J. 6, 438)». I *Jødernes Gamle Historie* skriver han at «*under our forefather Abraham it was called (Salem or) Solyma ... some say that Homer mentions it by that name of Solyma* (A.J. 7, 67)”. Josefus tar da solymernes fjell hos Khorelius som en referanse til Jerusalem, og er heller villig til å si at Abraham også kalte byen for dette i stedet for det hebraiske navnet Salem, som det står skrevet i Første Mosebok (1 Mos, 15,18). Det at Homer skulle ha nevnt Jerusalem blir vanskelig å bevise, siden hos Homer er det enten det sørlige solymernes fjell ved Etiopia eller solymernes fjell i dagens Tyrkia, og begge de referansene blir da vanskelig å koble til Jerusalem.

[] also the lake called Asphaltitis ... broader and larger than any other .... in Syria.

Josefus tar «**a broad lake**» for å referere til Dødehavet. Plinius den eldre referer også til denne innsjøen ved dette navn «*Asphaltite Iudaeae* (Pliny. Nat. 2.226)”. Dødehavet var godt

kjent også i Roma på Josefus tid, Tacitus beskriver det i bok 5 kap. 6 av hans *Historiae*. Josefus sier så at denne «**broad lake**» hos Kherilos er Dødehavet som er både «**broader and larger**» enn noen annen i Syria. Koblingen til Syria kommer nok fra at folkegruppen hos Kherilos snakket det fønikiske språket (Barclay, 2007, s102).

[175] **and thus Cherilus makes mention of us.** Josefus gjentar det han allerede sa i åpningen av paragrafen at “**Cherilus ... makes mention of our nation**” og i linje 174 sier han “**it is evident to everybody that Cherilus means us**”. Denne repetisjonen kan være et retorisk forsøk på å understøtte heller svake bevis for det han mener refererer til det jødiske folket (Barclay, 2007, s.102).

[175] **held in greatest admiration for their philosophic improvements.** Josefus refererer nok i første omgang til Aristoteles som er talerøret i dialogen, men også riktignok Klearkos som er forfatteren han siterer. Selv om Klearkos ikke var en av de mest kjente filosofene, sier Josefus at han er blant de som ble holdt høyest blant grekerne.

[] **not only know the Jews ... admired them also.** De tre siste bevisene fra Theofrastos, Herodot og Kherilos kunne ikke gjøre annet enn å kanskje hinte til at det var jødene som ble omtalt. Den sistnevnte var nok vanskeligst å kunne brukes til å bevise at det gjaldt jødene, men nå skal han sitere bevis fra de som ikke bare kjente til jødene, men beundret dem.

[176] **Clearchus.** Klearkos var en peripatetisk forfatter og en av elevene til Aristoteles. Han levde i begynnelsen av den hellenistiske tid (Bar-Kokchva, 2010, s.40). Han ble født i Soloi på Kypros ikke senere enn slutten på 340- tallet f.Kr. og skrev hvert fall fram til 270 f.Kr. (Bar-Kokchva, 2010, s.41). Utdraget er fra et av hans verk som har gått tapt, *Om søvn* og er det eneste overlevede vitne fra grekernes side om et møte mellom en jøde og en berømt gresk filosof eller forfatter fra den klassiske perioden (Bar-Kokchva, 2010, s.40).

[] **scholar of Aristotle.** Klearkos presenteres her av Josefs som en av de viktigste av Aristoteles elever.

[] **Aristotle.** Aristoteles (384 f.Kr.-322 f.Kr.) fra Strateiga, nevnes fem ganger ved navn i denne paragrafen. Han er nok en av de viktigste filosofene fra antikken ved siden av Platon. Han var elev av Platon, men endte opp med å grunnlegge sin egen skole i Lykeion. Han reiste mye i sitt liv blant annet til Assa i Lilleasia som er relevant i denne sammenhengen.

[] **Peripatetics.** Peripatetikerne var elever av Aristoteles, navnet kommer ifra at Aristoteles underviste på et idrettsanlegg utenfor Athen ved navn Lykeion. Dette anlegget hadde søylegang (peripatos) og hans skole fikk da navnet, den peripatetiske skole. Ifølge Diogenes Laertios skulle Hermippos av Smyrna skrevet at Aristoteles fikk tildelt det navnet fordi han gikk opp og ned disse søylene og underviste (Diog. Laert. 5.2). En av de viktigste peripatetikerne var som nevnt ovenfor Theofrastos.

[] **First book concerning Sleep.** Et tapt verk av Klearkos som det bare er bevart tre fragmenter fra, et hos Josefus og to hos Proklos (400 tallet e.Kr). Boken “Om søvn” skulle ha vært skrevet rundt 310 tallet f.Kr. (Bar-Kokchva, 2010, s.43). Temaet søvn var noe filosofene i antikken interesserte seg i, for dersom sjelen var i en annen tilstand og levde et liv skilt fra kroppen når man sov, så kunne de også da argumentere for at sjelen var evig (Barclay, 2007, s.103).

[] **related what follows of a Jew.** Aristoteles nevner ingenting om jødene i noen av sine bevarte verker. Ingen senere jødiske eller kristne forfattere refererer til slike sitater av Aristoteles, og om det hadde vært noen så hadde de nok dukket opp hos de tidlige kristne apologetene (Bar-Kokchva, 2010, s.48). Klemens av Alexandria nevner bare at Klearkos forteller at han kjente til en jøde som møtte Aristoteles (Bar-Kokchva, 2010, s.52).

[] **Hyperochides.** Var en av Aristoteles elever fra Athen, denne dialogen plasseres derfor i Athen en gang mellom årene 335-323 f.kr (Barclay, 2007, s.104).

[178] **rule of the Rhetoricians ... account of the man, and of what nation he was.**

Aristoteles selv var en av de som formet retorikkens kunster. Det er derfor nesten litt ironisk at det sies at han passet på å følge retorikkens regler (Barclay, 2007, s.104). Opphavet til denne jøden som Aristoteles har dialog med, er kun viktig for å stadfeste troverdighet for hva denne personen sa eller gjorde (Barclay, 2007, s.104). Hva enn det var får vi ikke vite siden Josefus stoppet sitatet der. Men et eksempel på en slik introduksjon finnes for eksempel hos Isokrates: “*In the first place, with respect to the birth and ancestry of Evagoras, even if many are already familiar with the facts, I believe it is fitting that I also should recount them for the sake of the others ... (Isoc. Evag. 12)*».

[179] **Celesyria.** Syria, tanken om at jødene er et slags folkeslag av filosofer i Syria, finner vi hos Theofrastos som nevnt over, og siden Klearkos også var Aristoteles elev, var han nok

også kjent med denne tanken (Bar-Kokchva, 2010, s.81). Hans informasjon om jødene var nok likevel ganske minimal.

[] **Derived from Indian philosophers.** Flere forfattere tar i bruk indiske filosofer for å understreke sine poeng i antikken. Klearkos hevder at jødernes opphav er hos indiske filosofer. Dette kan sees på i lys av Klearkos konflikt med kynikerne over dydene *karteria* (standhaftighet) og *sofrosyne* (selvkontroll). Det hadde blitt sagt om kynikerne at de hadde fått disse dydene fra de indiske naken filosofene (Bar-Kokchva, 2010, s.73). Her er jødene i motsetning til kynikerne blitt eksemplet på hvordan denne indiske filosofiske levemåten skulle leves ut, ikke adskilt fra samfunnet, men på en deltakende i samfunnet (Bar-Kokchva, 2010, s.74).

[] **Calami.** Kalanos var en indisk asketisk sofist kjent i den gresktalende verden og var en av dem grekerne kalte «*gymnosofistai*» altså nakne filosofer. Han skulle ha fulgt Alexander den store fra India tilbake til Persia, og det finnes mange historier og legender om ham som viste fram hans *karteria* (standhaftighet) og *sofrosyne* (selvkontroll) (Bar-Kokchva, 2010, s.60). Klearkos brukte navnet i flertall slik at det ble et begrep som gjelder alle indiske filosofer. Dette finnes det ikke andre eksempel på fra antikken, men er kanskje gjort for å understreke de indiske filosofenes *karteria* (standhaftighet), hvor Kalanos er det fremste eksempelet (Bar-Kokchva, 2010, s.61). Likheter virker her som grunn nok til å si at en gruppe hadde sitt opphav i en annen.

[] **Judaei ... Judea.** Judea var det navnet som var gitt til den mest sentrale delen av landet Israel i dagens Palestina fra etter eksilet til Babylon (586-538 f.Kr.) fram til 135 e.kr. Begrepet jøde kom som en betegnelse for de som kom fra landområdet Judea. Klearkos kunnskap om dette området var nok minimal (Bar-Kokchva, 2010, s.80).

Jerusalem. Davids by og jødernes hovedstad, *Hierosalem* nevnes da som vanskelig å uttale for grekere. At de er en folkegruppe blant syrerne som lever i Judea med Jerusalem som deres hovedstad er nok de eneste riktige detaljene nevnt av Klearkos om jødene. Klearkos utsagn om jødene viser egentlig at han ikke har så veldig mye kunnskap om de, og at den kunnskapen som eksisterte var ganske tåkete (Bar-Kokchva, 2010, s.80). I det minste viser utsagnet fortsatt til en viss kunnskap om dem, som kanskje er nok for Josefus hensikt.

[180] **upper country.** Det er nok snakk om at han gikk ned fra Judeas høyder og ned til den fønikiske kysten (Barclay, 2007, s.105).

[] became a Grecian ...in his language ...in his soul also. Hellenismen kan sies å være perioden etter Aleksander den stores død fram til Egypt ble underlagt Roma, ca. 323 f.kr til 30 f.Kr. I denne perioden spredte den greske kulturen og språket seg, og gresk ble det dominerende språket i middelhavsområdet. Dette hadde også innvirkninger på den jødiske kulturen. Det er overlevert jødisk litteratur fra denne perioden. Makkabeernes første bok, som er skrevet i det andre århundre f.kr, starter slik: «*Efter at makedoneren Aleksander, Filips sønn, som drog ut fra Kittims land, hadde slått Darius, persernes og medernes konge ble han konge i hans sted; før hadde han kun vært konge over Grekenland* (1 Makk, 1,1, Det Gamle Testamentes Apokryfiske Bøker 1969). Så sies det at i tiden etter Aleksander den store døde ble Antiokos Epifanes konge og «*I de dager utgikk det fra Israel ugudelige folk, og de overtalte mange, idet de sa: La oss gå og gjøre pakt med hedningene rundt omkring oss* (1 Makk, 1,11). De ba om lov av kongen om å få lov til å praktisere grekernes skikker og med kongens tillatelse «*byge de en plass for legemsøvelser (gymnasium) i Jerusalem efter hedningenes vis. Og De gjorde sig selv forhuder og falt fra den hellige pakt og gjorde felles sak med hedningene og solgte sig til å gjøre det onde* (1 Makk 1,14-15)». Selv om Makkabeerne er negativ til denne helleniseringen, så vitner den om at helleniseringen av det jødiske folket skjedde. Ptolemaios 2. Filadelfos var konge i Egypt fra ca. år 285-246 f.Kr. og Josefus selv siterer han i et brev som skulle ha vært overlevert hvor han sier at han ønsker å oversette jødernes lov fra hebraisk til gresk (A.J. 12, 45).

[181] **we happened to be in Asia.** Dette kunne ha skjedd mellom årene 347-345 f.kr når Aristoteles var i Assos, ved kysten i Lilleasia. Det er likevel ganske tidlig å skulle ha møtt en hellenistisk jøde på den tiden hvor det Persiske riket fortsatt dominerte i disse områdene. Det kan derfor virke mer anakronistisk og er heller mer sannsynlig for Klearkos lesere som er en generasjon senere enn Aristoteles (Bar-Kokchva, 2010, s.75). Det er likevel mer sannsynlig at Aristoteles skulle møtt en jødisk mann, heller enn en indisk gymnosofist på denne tiden på hans reise i Lilleasia (Bar-Kokchva, 2010, s.75).

[] trial of our skill in philosophy ... communicated to us more information than he received from us. Den jødiske mannen fra Judea har tilbrakt mye tid med grekerne og har i sin essens blitt gresk i talemåte og sjel som sagt over. Han tester da ut filosofien sin i denne dialogen, det kan ikke forstås slik at han belærer Aristoteles, fordi det ville vært lite sannsynlig at Klearkos som var en elev av Aristoteles og beundret ham skulle ha framstilt noen som overlegen i visdom og kunnskap over Aristoteles (Bar-Kokchva, 2010, s.49). Det kan argumenteres for at jøden i dette tilfelle var den som ga av sin kunnskap heller enn

Aristoteles, men ikke at han ga mere og da skulle ha belært den store filosofen (Bar-Kokchva, 2010, s.52). Klemens fra Alexandria refererer til dette møtet “*Clearchus the Peripatetic says that he knew a Jew who associated with Aristotle* (Clem. Storms 1.15)”, men Klemens griper ikke sjansen til å framstille det slik at denne jøden var overlegen over Aristoteles i denne dialogen, noe han mest sannsynlig hadde påpekt om han hadde tolket dette utsagnet slikt.

[182] **great and wonderful fortitude in diet and continent way of living.** Josefus velger å ikke sitere videre fra Klearkos, og oppsummerer heller selv hva Aristoteles hadde å si om denne jøden. Denne jøden sies å ha en viss *kateria* (**fortitude**) og *sofrosyne* (**continent**) i hans levemåte som er herlig og imponerende. Løfte om å fortelle om «*wonder, and what will resemble dreams themselves*» ser ut til å være fortellinger om hans levemåte (Bar-Kokchva, 2010, s.58). Jøden blir definert av Klearkos som filosof, og jødens dyder i selvkontroll og standhaftighet blir da et etisk eksempel på en ideell væremåte, noe som var viktig i hellenistisk filosofi og hadde med seg en viss «*wonder and philosophy*» (Bar-Kokchva, 2010, s.59). Grunnen til at Josefus ikke siterer disse underfulle gjerningene som Aristoteles skulle fortelle om, var kanskje grunnet i at de gjerningene representerte mer dydene til en indisk Kalanoi heller enn en jøde, og ville derfor virke imot Josefus argument at grekerne kjente til jødene (Bar-Kokchva, 2010, s.79)

[] **learn more about him from Clearchus book itself.** Denne kommentaren kan si noe om hvilke lesere Josefus tenker seg at han har, at de var lærde som hadde tilgang til å kunne slå opp i Klearkos verker. Det ville vært vanskelig for en uutdannet å skulle slå opp i Klearkos om man selv ikke var en lærd som hadde tilgang på slike kilder (Barclay, 2007, s.106).

[] **Sufficient for my purpose.** Josefus mener at han har sitert Klearkos tilstrekkelig og avstår fra å sitere han mere som sagt ovenfor. Josefus ender diskusjonene sine flere ganger i dette verket på denne måten. Når han har lagt fram hvor upålitelig de greske kildene er «*I have sufficiently declared* (C.Ap. 1, 58)». Etter han har kritisert Manethon’s skrøner om jødene «*I have made it sufficiently evident* (C.Ap. 1, 287)». Og på slutten av bok 2 sier han «*I think I have made it sufficiently completed what I proposed in writing these books ... I have demonstrated .... I have produced as witnesses ... ancient writers who have made mention of us in their books ...* (C.Ap. 2, 288)”.

Flavius Josephus Against Apion

1.22:161-182

161. But now it is proper to satisfy the inquiry of those that disbelieve the records of Barbarians, and think none but Greeks to be worthy of credit, and to produce many of these very Greeks who were acquainted with our nation, and to set before them such as upon occasion have made mention of us in their own writings. **162.** Pythagoras, therefore, of Samos, lived in very ancient times and was esteemed a person superior to all philosophers in wisdom and piety towards God. Now it is plain that he did not only know our doctrines, but was in very great measure a follower and admirer of them. **163.** There is not, indeed, extant any writing that is owned for his; but many there are who have written his history, of whom Hermippus is the most celebrated, who was a person very inquisitive in all sorts of history. **164.** Now this Hermippus, in his first book concerning Pythagoras, speaks thus:- *“That Pythagoras, upon the death of one of his associates, whose name was Calliphon, a Crotoniate by birth, affirmed that this man’s soul conversed with him both night and day, and enjoined him not to pass over a place where an ass had fallen down; as also not to drink of such waters as caused thirst again; and to abstain from all sorts of reproaches.”* **165.** After which he adds thus:- *“This he did and said in imitation of the doctrines of the Jews and Thracians, which he transferred into his own philosophy.”* For it is very truly affirmed of this Pythagoras, that he took a great many of the laws of the Jews into his own philosophy. **166.** Nor was our own nation unknown of old to several of the Grecian cities, and indeed was thought worthy of imitation by some of them. **167.** This is declared by Theophrastus, in his writings concerning laws; for he says that, *“the laws of the Tyrians forbid men to swear foreign oaths.”* Among which he enumerates some others, and particularly that called *Corban*; which oath can only be found among the Jews, and declares what a man may call *“A thing devoted to God.”* **168.** Nor indeed was Herodotus, of Halicarnassus, unacquainted with our nation, but mentions it after a way of his own, when he saith thus, in the second book concerning the Colchians. **169.** His words are these:- *“The only people who were circumcised in their privy members originally were the Colchians, the Egyptians, and the Ethiopians; but the Phoenicians and those Syrians that are in Palestine confess that they learned it from the Egyptians; 170. And as for those Syrians who live about the rivers Thermodon and Parthenius, and their neighbors the Macrones, they say they have lately learned it from the Colchians; for these are the only people that are circumcised among mankind, and appear to have done the very same thing with the Egyptians; but as for the Egyptians and Ethiopians*

themselves, I am not able to say which of them received it from the other.” 171. This, therefore, is what Herodotus says, that *“the Syrians that are in Palestine are circumcised.”* But there are no inhabitants of Palestine that are circumcised excepting the Jews; and therefore it must be his knowledge of them that enabled him to speak so much concerning them. **172.** Cherilus also, a still ancient writer, and poet, makes mention of our nation, and informs us that it came to the assistance of king Xerxes in his expedition against Greece; for, in his enumeration of all those nations, he last of all inserts our among the rest, when he says:- **173.** *“At the last there passed over a people, wonderful to be beheld; for they spake the Phoenician tongue with their mouths: they dwelt in the Solymean mountains, near a broad lake: their heads were sooty; they had round rasures on them; their heads and faces were like nasty horseheads also, that had been hardened in the smoke.” 174.* I think, therefore, that it is evident to everybody that Cherilus means us, because the Solymean mountains are in our country, wherein we inhabit; as it is also the lake called Asphaltitis, for this is a broader and larger lake than any other that is in Syria: **175.** and thus does Cherilus make mention of us. But now that not only the lowest sort of the Grecians, but those that are held in the greatest admiration for their philosophic improvements among them, did not only know the Jews, but, when they lighten upon any of them, admired them also, it is easy for anyone to know; **176.** for Clearchus, who was the scholar of Aristotle, and inferior to no one of the Peripatetics whomsoever, in his first book concerning sleep, says that *“Aristotle, his master, related what follows of a Jew,”* and sets down Aristotle’s own discourse with him. The account is this, as written down by him: **177.** *“Now, for a great part of what this Jew said, it would be too long to recite it, but what it includes in it both wonder and philosophy, it may not be amiss to discourse of. Now, that I may be plain with thee, Hyperochides, I shall herein seem to thee to relate Wonders, and what will resemble dreams themselves. Here upon Hyperochides answered modestly, and said, For that very reason it is that all of us are very desirous of hearing what thou art going to say. 178. Then replied Aristotle, For this cause it will be the best way to imitate that rule of the Rhetoricians which requires us first to give an account of the man, and of what nation he was, that so we may not contradict our masters direction. Then said Hyperochides, Go on, if it so pleases thee. 179. This man, then [answered Aristotle], was by birth a Jew, and came from Celesyria: there Jews are derived from the Indian philosophers; they are named by the Indians Calami, and by the Syrians Judaei, and took their name from the country they inhabit, which is called Judea; but for the name of their city it is a very awkward one, for they call it Jerusalem. 180. Now this man, when he was hospitably treated by a great many, came down from the upper country to the places near the*

sea, and became a Grecian, not only in his language, but in his soul also; 181. Insomuch that when we ourselves happened to be in Asia about the same places whither he came, he conversed with us and with other philosophical persons, and made a trial of our skill in philosophy; and as he had lived with many learned men, he communicated to us more information than he received from us.” 182. This is Aristotle’s account of the matter, as given us by Clearchus; which Aristotle discoursed also particularly of the great and wonderful fortitude of this Jew in his diet and continent way of living, as those that please may learn more about him from Clearchus’s book itself; for I avoid setting down any more than is sufficient for my purpose.

Referanseliste:

Primærlitteratur:

Clemens (1895). *The Stromata: Book I*. (Wilson. W, Overs). Logos Virtual Library:

<https://www.logoslibrary.org/clement/stromata/115.html>

Diogenes Laertius (1925). *Life of Eminent Philosophers: Volume I, Books 1-5*. (Hicks. R. D, Overs) Harvard University Press

Diogenes Laertius (1925). *Life of Eminent Philosophers: Volume II, Books 6-10*. (Hicks. R. D, Overs) Harvard University Press

Eusebius (1903). *Praeparatio Evangelica: Book XI*. (Gifford. E. H, Overs). The Tertullian Project: https://www.tertullian.org/fathers/eusebius_pe_09_book9.htm#1

Herodotus (2009). *The Landmarks of Herodotus: The Histories*. (R. B. Strassler, Overs.). Anchor Books.

Homer (1950). *Odysseen* (utg. 7). (P. Østbye, Overs.). Gyldendal

Homer (2011). *Iliaden* (utg. 2). (P. Østbye, Overs.). Aschehoug

Isokrates (1945). *Evagoras: Volume III*. (Van Hook. L. R, Overs). Harvard University Press

Josephus (1998). *The Antiquities of The Jews*. (Whiston. W. A. M, Overs.). Thomas Nelson

Josephus (1998). *The War of The Jews*. (Whiston. W. A. M, Overs.). Thomas Nelson

Josephus (1998). *Flavius Josephus Against Apion*. (Whiston. W. A. M, Overs.). Thomas Nelson

Makkabeernes Første Bok (1969) *Det Gamle Testamentets Apokryfiske Bøker*. Det Norske Bibelselskaps Forlag

Martial (1993). *Epigrams: Volume II, Books 6-10*. (Bailey. D. R. S, Overs.). Harvard University Press

Martial (1993). *Epigrams: Volume III, Books 11-14*. (Bailey. D. R. S, Overs.). Harvard University Press

Strabo (1917). *Geography: Volume I, Books 1-2*. (Jones. H. L, Overs.). Harvard University Press

Philo (1935). *Philo Volume VI*. (Colson. F.H, Overs). Harvard University Press

Pliny (1938). *Natural History: Volume I, Books 1-2*. (Rackhman. H, Overs) Harvard University Press

Strabo (1929). *Geography: Volume VI, Books 13-14*. (Jones. H. L, Overs.). Harvard University Press

Tacitus (1931). *Histories: Books 4-5*. (Jackson. J, Overs.) Harvard University Press

Sekundærlitteratur:

Bar-Kochva, B. (2010) *The Image of the Jews in Greek Literature: The Hellenistic Period*. University of California Press

Barclay. J. M. G. (2007). *Flavius Josephus: Translation and Commentary, Volume 10. Against Apion*. Leiden: Brill.

Curran, J. (2017). "To Be or to Be Thought to Be": The Testimonium Flavianum (Again). I *Novum Testamentum*, Vol. 59 (1. utg), 71–94. <http://www.jstor.org/stable/44507970>

Gruen, E. S. (2016). Greeks and Jews: Mutual Misperceptions in Josephus' *Contra Apionem*. I *The Construct of Identity in Hellenistic Judaism: Essays on Early Jewish Literature and History* (1. utg.), (s. 245–264). De Gruyter. <http://www.jstor.org/stable/j.ctvbkxph.16>

Hägg. T. (2012). *The Art of Biography in Antiquity*. Cambridge University Press

Mason. S. (2001). *Flavius Josephus: Translation and Commentary, Volume 9. Life of Josephus*. Leiden: Brill.

Van Henten, J. W. (2018). *Josephus as Narrator*. I E.-M. Becjer & J. Rüpke (Red.), *Autoren in religiösen literarischen Texten der späthellenistischen und der frühkaiserzeitlichen Welt: Zwölf Fallstudien* (s.121-150). Mohr Siebeck GmbH and Co. KG.

van Wyk Smith, M. (2009). *The First Ethiopians: The Image of Africa and African in the Early Mediterranean World*. Wits University Press

